

Lasterikkad emad Nõukogude Eestis 1945–1990

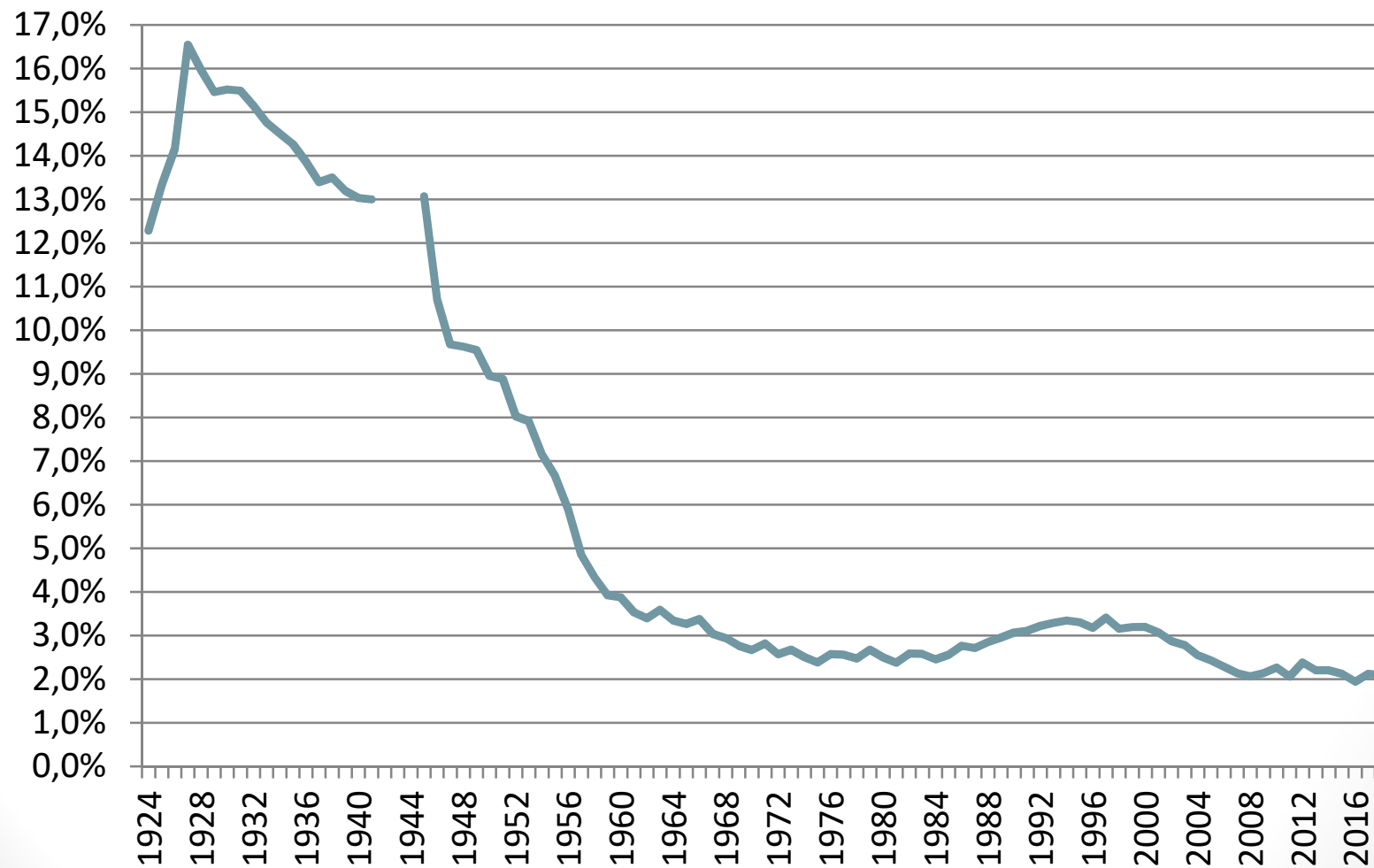
Lauri Leppik

EDK seminar 20.08.2019

Multiparity – lasterikkus

- Grand multiparity – a woman has had ≥ 5 births (live or stillborn)
- Great grand multiparity – a woman has had ≥ 10 births
- Prevalence of births order 5+
 - Sub-Saharan Africa: 5 – 18%
 - USA (2017): 5,3%
 - Estonia (2018): 2,1%

5+ sünnijärjekorraga elussündide osatähtsus 1924–2018

Allikas: Statistikaamet

Changing phenomenon

- Social group transition of grand multiparous women:
 - adjustment 'laggards' in the changing fertility behavior?
 - from 'usual' sub-group to a marginal high-fertility sub-population in a low-fertility society?

Grand multiparity as a research strand

- Grand multiparity associated with
 - mother's low education and low socio-economic status
 - higher maternal age
 - higher obstetric risks
- Trade-off between quantity and quality of children (Becker 1960; Becker and Lewis 1973; Hanushek 1992; Doepke 2015 etc)
 - family size associated with children's achievement
 - linked to the welfare system – support for childbearing and childcare – and the remaining cost of children for parents

NSVL sõjajärgne peretoetuste poliitika

- NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi 8. juuli 1944 seadlus riikliku abi suurendamisest rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele, emade- ja lastekaitse tugevdamisest, aunime „Sangar-ema“ sisseseadmisest ja ordeni „Ema au“ ning medali „Emamedal“ asutamisest:
- *Hoolitsus laste ja emade eest ning perekonna tugevdamine on alati olnud nõukogude riigi üheks tähtsaimaks ülesandeks. Kaitstes ema ja lapse huve annab riik suurt materjalset abi rasedatele naistele ja emadele laste ülalpidamiseks ja kasvatamiseks. Sõja ajal ja pärast sõda, kui paljudel perekondadel on tavaliselt suuremaid materjalseid raskusi, on vajalik riikliku abi osutamise edasine laiendamine. Selleks, et suurendada materjalset abi rasedatele naistele, lasterikastele ja vallasemadele, et ergutada laste arvu kasvu ja tugevdada emade ja laste kaitset, Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu Ülemnõukogu Presiidium määrab:*

Rahalised toetused (1944)

Laste arv emal	Ühekordne sünnitoetus	Igakuine abiraha
3 last	400 rbl	-
4 last	1300 rbl	80 rbl
5 last	1700 rbl	120 rbl
6 last	2000 rbl	140 rbl
7 last	2500 rbl	200 rbl
8 last	2500 rbl	200 rbl
9 last	3500 rbl	250 rbl
10 last	3500 rbl	250 rbl
11+ last	5000 rbl	300 rbl

Igakuist abiraha maksti alates lapse 2. eluaastast kuni lapse 5-aastaseks saamiseni

Vallasemade toetus: 100 rbl kuus ühe lapse pealt, 150 rbl kahe lapse pealt, 200 rbl 3+ lapse pealt

NL-is varem (1936. a-st) riiklik abiraha alates 7. lapsest:

- 7-10 last: 2000 rbl aastas 5 aasta jooksul
- 11+ last: 5000 rbl ühekordselt ja 3000 rbl aastas 4 aasta jooksul alates 2. aastast

Vallaliste ja vähelapseliste maks (1944)

- Maksustati lastetud ning üht ja laht last omavad
 - mehed vanuses 20–50 aastat
 - naised vanuses 20–45 aastat
- Maksumäärad
 - kodanikud, kes maksavad tulumaksu:
 - 6% sissetulekust lastetuse puhul
 - 1% sissetulekust ühe lapse puhul
 - 0,5% sissetulekust kahe lapse puhul
 - kolhoosnikud ja talupidajad, kes maksavad põllumajandusmaksu:
 - 150 rbl aastas lastetuse puhul
 - 50 rbl aastas ühe lapse puhul
 - 25 rbl aastas kahe lapse puhul
 - teised kodanikud:
 - 90 rbl aastas lastetuse puhul
 - 30 rbl aastas ühe lapse puhul
 - 15 rbl aastas kahe lapse puhul
- Maksust vabastatud:
 - sõjaväelased ja nende naised
 - I ja II grupi invaliidid
 - kesk- ja kõrgemate koolide õpilased kuni 25. eluaastani

Muud abinõud

- Rasedus-sünnituspuhkuse kestus pikenes 1944. a-st 63 kalendripäevalt 77 kalendripäevani (35 päeva enne sünnitust ja 42 päeva pärast sünnitust)
 - 1981 pikenes 112 (56+56) päevani
- Lasteaia ja lastesõime kohatasust vabastati 50% ulatuses vanemad, kellel oli:
 - 3 last ja töötasu kuni 400 rbl kuus
 - 4 last ja töötasu kuni 600 rbl kuus
 - 5+ last, sõltumata töötasust
- Abordid NSVL-s keelustatud 1936–1955

Lasterikaste emade medalid ja ordenid

- Emamedal
ema, kes on sünnitanud ja kasvatanud:
 - II järk – 5 last
 - I järk – 6 last
- Orden Ema Au
 - III järk – 7 last
 - II järk – 8 last
 - I järk – 9 last
- Kangelasema (1945–1956 *Sangar-ema*) aunimi ja orden – 10 last

Soviet post-war family policy

- Strongly pro-natalist policy package
 - particularly focusing on higher order births and single mothers
- Despite all this, the incidence of grand multiparity rapidly declined, in particular 1945–1960 (from 13% to 4%)

Lasterikaste emade autasustamine

- Autasustati viimase lapse 1-aastaseks saamisel ja selle ema teiste laste elusolekul
 - Isamaasõja rinnetel langenud või teadmata kadunuks jäänud lapsed võeti arvesse
 - Autasustati ka emasid, kes seadluse väljaandmise päevaks olid sünnitanud ja kasvatanud vastava arvu lapsi, kui need lapsed olid jätkuvalt elus
- Eesti NSV-s esimene autasustamine 2. märts 1945, viimane 29. juuni 1990
- Emamedal ja orden Ema Au – otsustas Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium
- Kangelasema – otsustas NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidium
- Autasustamiseks esitamise materjalid valmistas ette elukohajärgse RSN TK sotsiaalkindlustuse osakond
 - osaliselt samade dokumentide alusel, mille ema esitas igakuise toetuse vormistamiseks

Lasterikaste emade autasustamine

- 1962 juhend:
 - arvesse võetakse ka lapsi, kes perekonna raske materiaalse olukorra tõttu asuvad lastekodus
 - arvesse ei võeta lapsi, kelle osas emalt on võetud vanemlikud õigused, kes on teiste poolt lapsendatud või kes on välismaa kodakondsusega
 - *kui ema moraalsetel kaalutlustel pole riikliku autasu vääriline, esitab SKO TK-le motiveeritud seisukoha autasustamiseks esitamata jätmise põhjuste kohta*
- 1982 juhend:
 - arvesse võetakse ka seadusega kehtestatud korras lapsendatud lapsi
 - arvesse võetakse ka lapsi, kes on hukkunud inimelu päästmisel, sotsialistliku omandi ja sotsialistliku õiguskorra kaitsmisel või kes on surnud töövigastuse või kutsehaiguse tagajärjel
 - *kui lasterikas ema suhtub ebaõigesti oma laste kasvatamisse võib RSN TK hoiduda tema autasustamiseks esitamisest kuni kindlaksmääratud ajani*
 - pärast tähtaja möödumist arutatakse küsimust uuesti

Andmed autasustatud emade kohta

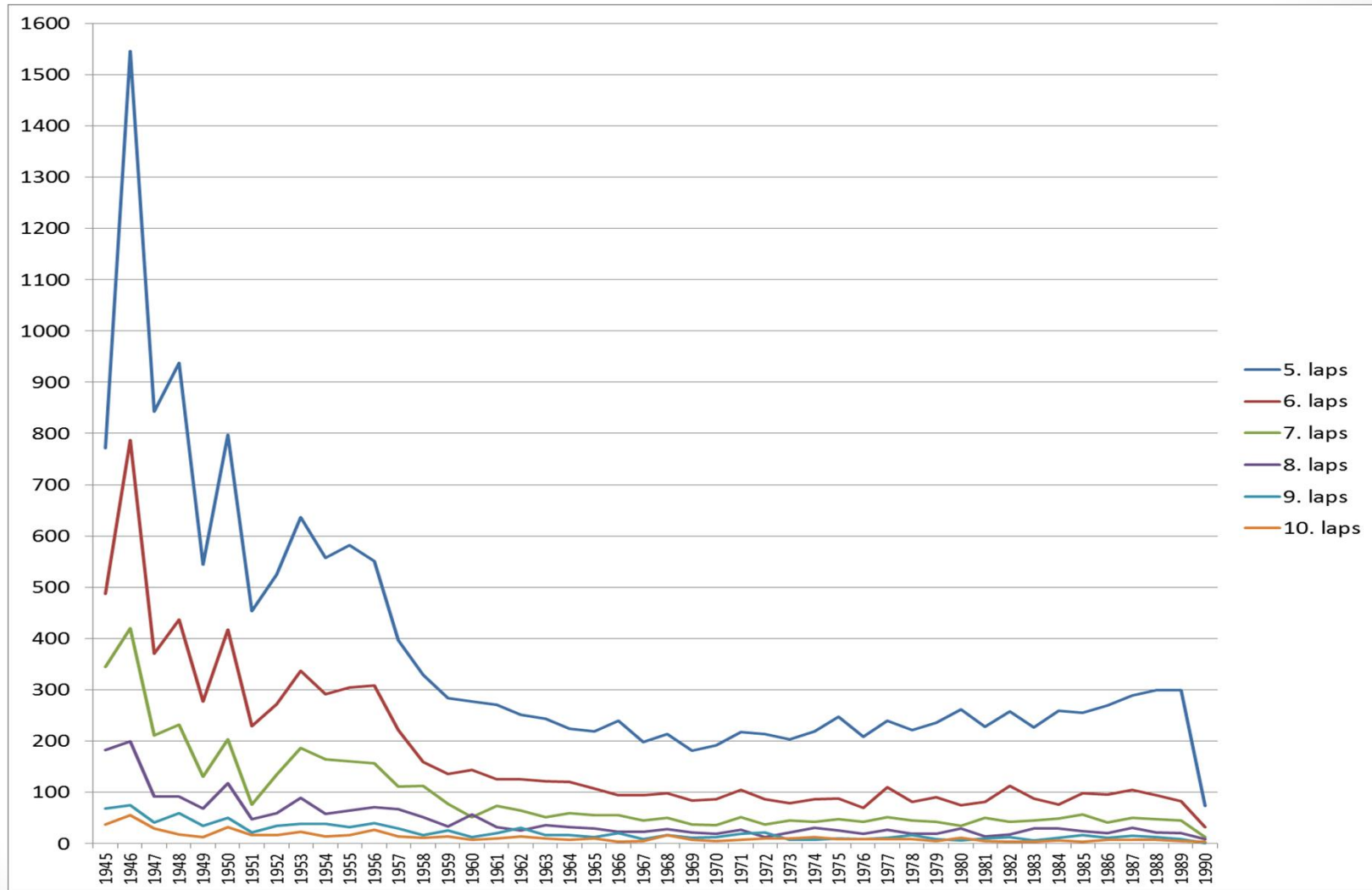
- Eesnimi, perekonnanimi, isanimi
- Medali järk/laste arv
- Medali määramise aeg
- Sotsiaalne staatus
 - kolhoosnik; tööline; teenistuja; koduperenaine
- Töökoht (rajoon/linn; kolhoos/asutus) *või*
- Elukoht (rajoon/linn; külanõukogu)
- Rahvus
- Sünniaasta
- Sünnikoht
- Amet
- Elukoha aadress
- Varasemad medalid
- Haridus
- Parteilisus
- Laste ees-, perekonna- ja isanimi, sünniaasta
- Kas lapsed elavad emaga või eraldi

Eesti NSV Teataja

Arvestuskaart

Autasustamiseks
esitamise ankeet

Autasustamised kalendriaastati 1945-1990

Autasustatud lasterikaste emade koguarv 1945-1990

	5. laps	6. laps	7. laps	8. laps	9. laps	10. laps	Kokku
Autasustamised	16986	7971	4176	2070	1007	578	32788
Sünnid	20466	10085	5618	3108	1749	2039	43065
	83,0%	79,0%	74,3%	66,6%	57,6%	28,3%	76,1%

Unikaalseid autasustatuid: 22158

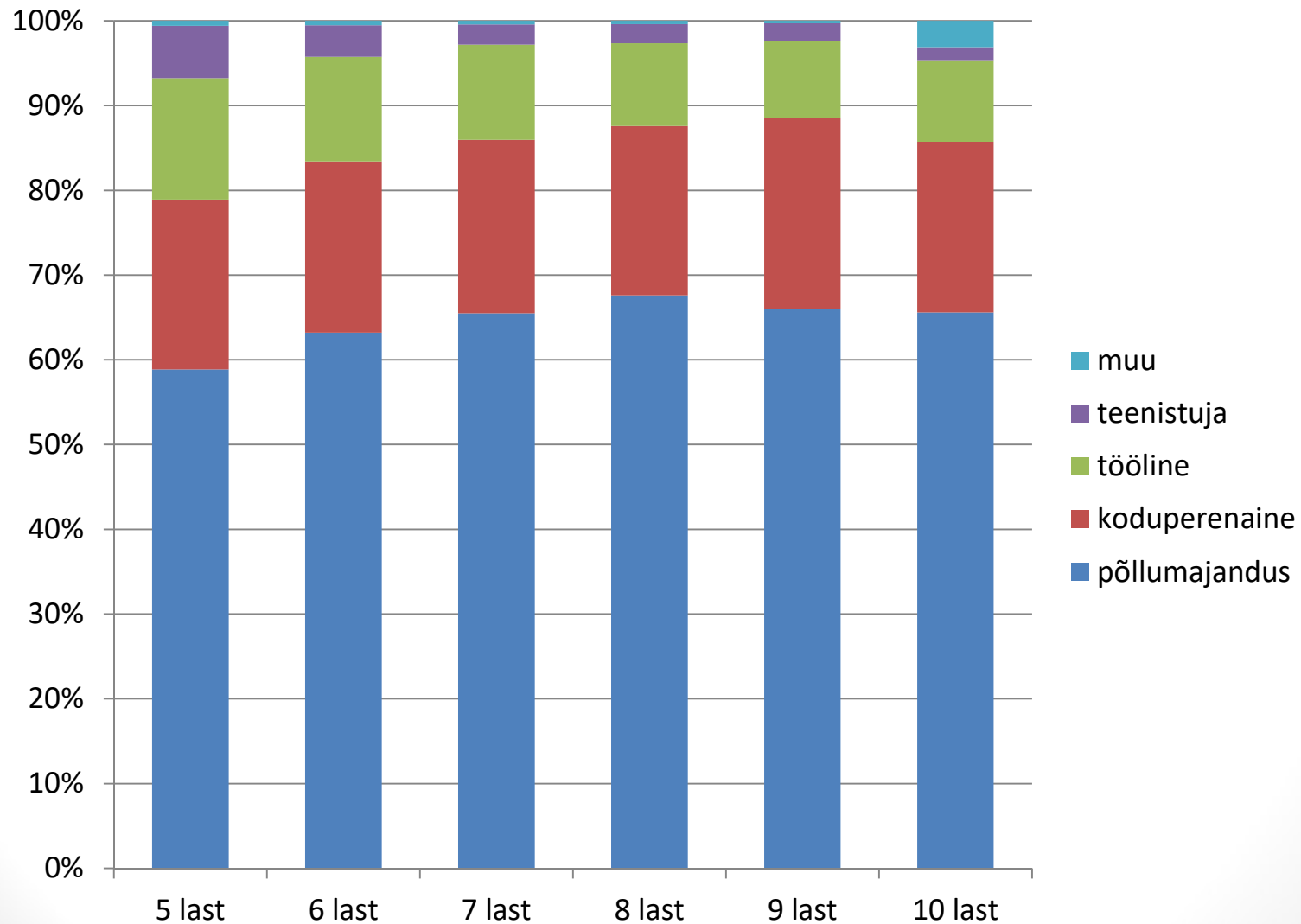
Sündide arvu ja autasustamiste arvu vahet põhjustavad tegurid

- Laste surm
- Ema surm
- Mitmike süüd
- Vanemlikud õigused ära võetud
- Autasustamisest hoiduti *moraalsetel kaalutlustel*
- Jäeti autasustamiseks esitamata info puudumise või RSN TK tähelepanematuse tõttu
 - Alates 1982 autasustamist käsitleva seadusandluse täitmise aruanne
 - autasustamiseks esitamata jätmised põhjuste kaupa

Autasude tühistamised

- 1957 – vanemlikud õigused ära võetud
- 1961 – karistatud vabadusekaotusega 3 aastaks
- 1965 – 7. laps suri enne autasustamist
- 1965 – pani toime kuriteo
- 1965 – ei tegelenud küllaldaselt oma laste kasvatamisega

Lasterikaste emade sotsiaalmajanduslik staatus laste arvu järgi

Kangelasemad (10+ last)

- Aastatel 1945-1990 sai kangelasema aunimetuse kokku 578 ema Eestis
 - Rahvus
 - 82% eestlased
 - 18% mitte-eestlased
 - venelased (44); ukrainlased (11); sakslased (10); soomlased (7); mustlased (6); lätlane (1); valgevenelane (1); tatarlane (1); juut (1)
 - Mediaanvanus 41
 - noorim 29
 - Haridus (n=310)
 - 3,2% alghariduseta/kirjaoskamatu
 - 87,1% algharidus
 - 9,6% keskharidus
 - Parteilisus (n=310)
 - 98% parteitu
 - 2% NLKP liige

Possible analytical themes

- Fertility patterns
 - variance in maternal age
 - birth intervals of higher order births
- Socio-economic and geographic mobility
 - stable *versus* changing work career and/or place of residence
- Family context
 - father absence – compensation of disadvantaged childhood environment
 - multiple partners/re-marriage/patchwork families
- Signalling effect?
 - 4 → 5 – positive signalling
 - 10 → 11 – negative signalling

Possible analytical themes

- Life expectancy of multiparous mothers
 - *little is known about the cumulative effects of numerous childbearings on long-term mortality* (Hinkula et al 2006)
- Infant and childhood mortality of children of grand multiparous women
- Intergenerational perspectives
 - Do grand multiparous women outperform both their mothers and their children?
 - Socio-economic performance of children of grand multiparous parents